

Prof. Dr. Selim DACI

GJERGJ KASTRIOTI SKËNDERBEU KRYENDËRTUES I BESËLIDHJES SË LEZHËS*

Mendimi historik dhe përgjithësisht historiografia shqiptare, me të drejtë ka vlerësuar se, shekulli XV, jo vetëm nga prizmi i simbolikës kombëtare është shekulli i heroit tonë kombëtar Gjergj Kastriotit-Skënderbeut. Kjo argumentohet edhe me faktet se, Shqipëria në

vitet skënderbeiane u bë fushë betejash të mëdha, kurse Kruja kështjellë e lirisë mbi 25 vjeçare. Është e ditur se, mijëra dokumente zyrtare, vëllime historike dhe letrare artistike të shkruara në më se 20 gjuhë botërore kanë përjetësuar me vërtetësinë e fakteve historike trimërinë e qëndresën e popullit shqiptar. Në këtë kontekst, dihet se, të pakta janë figurat mesjetare të cilat kanë gjetur një pasqyrim kaq të gjërë e jetëgjatë në letërsinë, dhe përgjithësisht në krijimtarinë botërore, siç ka gjetur Gjergj Kastrioti-Skënderbeu. Pothuaj i tërë opusi historiko-letrar, filozofik e artistik për Skenderbeun, shtjellohet para së gjithash nga veprat e M. Barleci, M. Segonit, F. Bardhit, M. Beçikemit, Dh. Frangut, e disa të tjerëve, të cilët pas pushtimit osman të Shqipërisë jetuan dhe vepruan në qendra të mëdha të kulturës e të shkencës evropiane.

Edhe në këtë rast, mund konstatojmë se, historiografia jonë e udhëhquar deri vonë nga politika ditore dhe nga skemat e saj ideologjike nuk e ka trajtuar me objektivitet shkencor çështjen e

* Kumtesë e mbajtur në Simpoziumin Shkencor "Gjergj Kastrioti Skënderbeu dhe epoka e tij", Prishtinë 21 nëntor 2005.

historisë së trojeve shqiptare gjatë mesjetës, të cilat sot vazhdojnë të jenë jashtë kufirit politik dhe administrativ të Shqipërisë. Nisur nga kjo, edhe Kuvendi i Lezhës më 1444 (Lidhja e Princave Shqiptarë – Besëlidhjes Shqiptare e Lezhës), për shkaqe të porosive të veta parësore rreth çështjes së bashkimit kombëtarë nuk u trajtua me gjithë meritën e saj, si çështje historike në vete. Megjithatë, në këtë kontest, përjashtim bëjnë fragmente nga studime të historianëve të mirënjohur, si, bie fjala, A.Buda, S. Rizaj, A. Hadri, K. Biçoku e K. Frshëri. Gjithashtu, rëndësi të veçantë, për ndriçimin e drejtë të këtij problemi historik ka mbajta e Sesionit shkencor me rastin e 550-vjetorit të Kuvendit të Lezhës, të mbajtur më 2 mars 1994 në Lezhë.

Të rikujtojnë se, Evropa gjatë epokës së Skënderbeut dhe kohës së mbajtjes së Kuvendit të Lezhës kufizohej me botën arabo-osmane në një ballë lufte që përfshinte 8.000 km duke u nisur prej brigjeve të Danubit, në drejtim të perëndimit deri në Beograd; për të zbritur për në jug deri në Greqi e Konstantinopojë, në jugperëndim në Gadishullin Pirinej, etj.

Përballë depërtimeve osmane në vijën e parë gjendeshin: Perandoria Bizantine, Shqipëria, Hungaria, Rumania, Serbia, Bosnja dhe principatat e krishtera të Egjeut. Në vijën e dytë ishin Polonia, Perandoria Romane-Gjermane, Republika e Venedikut, Republika e Reguzës, Shteti Papnor dhe Mbretëria Aragoneze – Napolatine. Duhet shtuar se, Republika e Venedikut meqë zotëronte me një pjesë të bregdetit të Shqipërisë, Grqisë dhe të Egjeut mund të radhitet edhe në ballin e parë të luftës. Kjo vlenë në një farë dore edhe për Shtetin Papnor dhe Gjenovën. Në ballin e tretë të luftës qendronin të gjitha shtetet tjera të Evropës.

Në rrethanat e tilla, plani kryesor i Turqisë për të pushtuar Ballkanin, e më pastaj Evropën, ka mundur të gjente fushë të hapur pa ndesh në pengimin e Danubit e të Karpateve. Një plan i përgjithshëm i mbrojtjes evropiane pra duhej të synonte përballimin e sulmit osman në Hungari dhe ta mbante të gjallë frontin shqiptar, boshnjak e serb dhe njëkohësisht duke trazuar armikun nga brigjet e detit. Sot, nga kjo distancë e madhe historike, kjo na duket gjë e thjeshtë, por për 25 vjet sa zgjati lufta e Gjergj Kastriotit- Skënderbeut, nuk iu kujtua askujt që të hartohej një plan organik mbrojtjes. Prandaj, edhe sot, është me interes që të shtrohet pyetja: Cilat qenë fuqitë që mund t'i bënin ballë osmanëve për mbrojtjen e Evropës? Që tani mund të përgjigjemi se, në vijën e parë duhej të ishte Mbretëria Hungareze e udhëhequr me Gjon Huniadin e Mati Korvinin, si dhe Shqipëria e Skënderbeut.

Mirëpo, në këtë vijë është dashur të ballafaqohesh edhe Dhespotati i Sërbisë dhe Bosnja. Por, pas rënjes së parë të Dhespotatit serb (1439), Serbia dhe Bosnja ishin të detyruar t'u lajnë haraç osmanëve, dhe të merrnin pjesë në fushata në anën e osmanëve gjatë viteve të 40-ta.

Edhe pse ushtritë osmane hasën në qëndresën shqiptare nga beteja e koalicionit të parë ballkanik në Betejën e Maricës, më 1371 dhe betejën e popujve, që u zhvillua në Fushë Kosovë, me gjithë atë më 1389, fillimisht as Shqipëria nuk qe në gjendje ti bënte ballë invazionit feudal-ushtarak osman, meqë edhe këtu, sikur në vende të tjera të Ballkanit, kryezotërinjtë feudalë, ishin të përçarë midis tyre. Ata mendonin gabimisht se mund t'i ruanin zotërimet e veta duke hyrë vasal nën osmanët. Mirëpo, më vonë kur u hetua se këmba shtypëse osmane nuk ka të ndalur, e kur zotërimet e tyre i gllabëroi sistemi osman i timarëve, ata u detyruan të organizojnë kryengritje, të cilat përfshinë gati gjithë trevat shqiptare.

Gjithnjë sipas burimeve historike, del se, me gjithë kushtet e vështira që ekzistonin në fillim të viteve 40-të, Heroi ynë kombëtarë diti të zgjidhte hallkën, që i duhej për një fillim të mbarë të kryengritjes çlirimtare. Sikurse shkruan Marin Barleci, sapo shpalosi në kalanë e Krujës flamurin e kuq me shkëmbën e zezë dykrenare, Skënderbeu shkoi prej një vendi në vendin tjetër për ta ftuar popullatën në luftë çlirimtare kundër zgjedhjes së huaj. Krahës kësaj ai shikonte si një hap të parë të domosdoshëm, thirrjen e një kuvendi të përgjithshëm në të cilën do të përfaqësoheshin sundimtarët e ndryshëm e krerët e tjerë të vendit. Për përgaditjen e një mbledhjeje të tillë, Skënderbeu e pa të nevojshme që më parë, ndërmjet tij dhe kryezotërinjëve të ndryshëm shqiptarë të zhvilloheshin një sërë takimesh individuale për marrëveshjen. Si rezultat i këtyre takimeve u pranua mendimi për thirrjen e një kuvendi të përgjithshëm shqiptar që do të mbahej në Lezhë. Rruga drejt Kuvendit të Lezhës ishte përgatitur prej kohësh, sepse populli shqiptar dhe elita drejtuese e tij, që i ndien shpejtë rrjedhimet e rënda shkatërrimtare të pushtimit osman, u bënë të vetëdijshëm se pa bashkimin e forcave nuk mund t'i bëhej ballë fuqisë më të madhe ushtarake të kohës, Perandorisë Osmane.

Natyrisht, në rrethanat e tilla historike, ekzistonin një varg arsyesh që, Lezha të caktohej si vend ku do të mbahej Kuvendi. Lezha, në vargun e zotërimeve venedikase në trevat shqiptare kishte një vend të veçantë. Ajo, ishte në afërsi të zotërimeve të numrit më të madhë të pjesmarrësëve të Kuvendit. Nga ana tjetër, në jetën politike

të vendit, si çdo të tregojnë edhe ngjarjet që pasuan, qyteti i Lezhës inkadrohej në anën e forcave shqiptare dhe ishte një pikëmbështetje e rëndësishme për to. Gjithashtu, mbajtja e Kuvendit të Lezhës, e cila ishte nën zotërimin e Venedikut dhe jo të sundimtarëve shqiptarë, bëhej edhe për të mënjeluar ndonjë mosmarrëveshje ose paknaqësi që mund të lindëte ndërmjet tyre, kjo gjithashtu synonte për të detyruar Republikën e Venedikut që të mos ndërhynte në jetën e brendshme të Shqipërisë, duke i dhënë me këtë të kuptonte se ngjarjet nuk drejtoheshin kundër Republikës së Venedikut.

Në kuvendin e përgjithshëm shqiptar-Besëlidhjen shqiptare, të mbajtur në kryekishën e Shën Kollit në Lezhë, si datë e çeljes së të cilit ka hyrë 2 marsi 1444, morën pjesë krerët e fiseve: Pal dhe Nikollë Dukagjini, nga Dukagjini, në Shqipërinë Verilindore; Lek Zaharia, kryezot i Zadrimës së Epërme dhe qytetit të Danjës, afër Shkodrës; Pjetër Spani i Shalës e Shoshit, në Shqipërinë Vendore; Lek Dushmani bashkë me Pjetrin të Zadrimës, nga Shqipëria Veriperëndimore; Gjergj Stres Balasha i Misjes, ndërmjet Krujës dhe Lezhës; Andrea Topia i Skurrës, ndërmjet Tiranës dhe Durrësit, bashkë me të dy bijtë, Kominin e Muzakës, dhe me të nipin Tanushin; Gjergj Arianit Topia Komneni i Kaninës dhe i Shpatës; Teodor Korona Muzaka i Beratit, nga Shqipëria Jugore, Shtjefën Çernoviçi, bashkë me të bijtë Gjergjin dhe Janin nga Zhabjaku i Malit të Zi; kryezoti i Himarës, si dhe krerë të tjerë nga Shqipëria e Veriut dhe ajo e Jugut.

Gjergj Kastrioti-Skënderbeu, i cili u bënte thirrje të gjithë kryezotërinjëve të Shqipërisë, për bashkëpunim, rezistencë dhe luftë të përbashkët kundër pushtuesëve turq, çlirimin e principatës së vet e vënte në suaza të çështjes së mbarë kombit. Nga ajo distancë historike, mund të konstatojmë se Konfederata e kryezotërinjëve shqipëtarë, e krijuar në qytet të Lezhës, që gurthemeli i përpjekjes kombëtare të Skënderbeut dhe fillimi i krijimit të shtetit shqiptar. Gjergj Kastrioti-Skënderbeu njihte mirë natyrën e shqiptarit, i cili nuk e duron subordinancën e askujt. Ai mundi të kërkonte një mandat politik nga Kuvendi, njëfarë njohjeje si kryetar me të drejta të gjera për të bërë marrëveshje me të huajt dhe me të drejta vëzhgimi në punë të veçantë të secilit pjesëmarrës në Konfederatë. Mirëpo, ai kërkonte vetëm komandën e ushtrisë së përbashkët dhe një ndihmë me të holla për të luftuar. Nga ana tjetër, Gjergj Kastrioti-Skënderbeu e dinte fortë mirë se luftëtarët e çdo visi të Shqipërisë, të udhëhequr nga ndonjë dorë e fortë, do ta ngrisin dhe fuqizonin idenë e një Shqipërie të gjerë e të bashkuar. Fjala ishte, për një ide kombëtare, e cila zuri të përjetësohej së pari me ushtri e më pastaj edhe në të gjitha porët e jetës së atëhershme.

Shikuar nga prizmi i historisë së diplomacisë, e veçanta e Kuvendit të Lezhës është se aty u vendos që bashkimi i forcave ushtarake shqiptare të kryhej duke formuar një lidhje midis prijësve shqiptarë. Ajo do të kishte kryesisht karakterin e një aleance politike e ushtarake. Kryetar i saj u zgjodh ideologu dhe prijësi i Kuvendit të Lezhës, Gjergj Kastrioti-Skënderbeu. Një vendim shumë i rëndësishëm që u morë në Kuvend ishte formimi i një ushtrie të përbashkët, që do të ishte një gatishmëri për të marrë pjesë në luftë e në rast nevojë do të ndihmonte sundimtarët shqiptarë për mbrojtjen e zotërimeve të tyre. Kapiteni i përgjithshëm (Capitaneus generalis) i ushtrisë u caktua Skënderbeu. Kur është fjala për krijimin e një ushtrie unike, duhet theksuar se bërtamën kryesore të kësaj ushtrie e përbënin trupat që i mobilizonte vet Skënderbeu. Natyrisht, formimit dhe forcimit të ushtrisë skënderbeiane i kishin kontribuar edhe të gjithë kryezotërinjtë shqiptarë, duke dërguar kështu ushtarë sipas kuotës që u caktua për secilin. Ata madje kishin dërguar edhe fëmijë të tyre në ushtrinë e përbashkët të komanduar nga Skënderbeu. Ndërkaq, për të përballuar shpenzimet e nevojave ushtarake dhe të luftës u vendos të krijohesh një arkë e përbashkët. Fondet e saj ishin formuar nga kontributi në të holla që do të jepnin sundimtarët shqiptarë sipas kuotës që u caktua për secilin.

Vendimet e Kuvendit të Lezhës, të cilat ndër të tjera ruajtën autonominë e kryezotëve shqiptarë, gjithashtu u dhanë një mbështetje të fortë juridike e morale pozitive të Skënderbeut në marrëdhënie me sundimtarët e tjerë shqiptarë. Ai diti t'i shfrytëzonte ato me mjeshtëri për t'i ngritur një shkallë gjithnjë më të lartë të drejtat e organeve qendrore, të udhëhequra prej tij, për të bashkuar sa më shumë krahinat e lira shqiptare. Pushtetin qëndror e pranuan edhe shtresa feudale shqiptare. Në të vërtetë kjo ishte një domosdoshmëri e kohës, meqë ishte e qartë se me politikën e zgjeruar të shpërndarjes së feudeve të vogla ushtarake, të pronave, për të cilat flet qartë biografi shqiptar i heroit, Marin Barleci pushteti qëndror, si kudo në Evropë, te feudalët gjeti një mbështetje efektive politike-shoqërore e ushtarake. Kështu, p.sh., në luftë kundër Venedikut gjatë viteve 1447-1448 morën pjesë aktivisht edhe figura të tilla si Gjergji Arianiti, trupat e të cilit shkuan deri te dyert e Shkodrës, edhe pse interesat e tij nuk ishin cenuar nga zotërimet venedikase në tokat shqiptare. Me gjithë marrëdhëniet që ishin krijuar midis Skënderbeut dhe sundimtarëve të tjerë shqiptarë, këta të fundit vazhdonin t'i gëzonin të drejtat feudale në zotërimet e tyre. Ruajtja e këtyre të drejtave bënte që në jetën politike të brendshme të shfaqeshin dukuri, si, bie fjala, mospërmbushja e detyrimeve që dalin nga dispozitat e Kuvendit, mospjesmarria e tyre në luftime të ndryshme, mosmarrëveshjet

e grindjet ndërmjet veti, kujdesi i pamjaftueshëm për marrjen e masave të ndryshme mbrojtëse nëpër zotërimet e tyre, mbajtja jashtë kuadrit të ushtrisë së përbashkët e trupave të veçantë që vepronin nën komandën e tyre, etj.

Logjika e ngjarjeve dhe e zhvillimeve historike i dëshmoi heroit tonë kombëtar se, duke qëndruar mbi bazën e Lidhjes së Lezhës si aleancë vullnetare, karakter të cilin e kishte pasur në fazën fillestare, nuk mund të realizoheshin detyrat që shtronte problemi kryesor i kohës-mbrojtjen e vendit të çliruar. Pavarësisht nga ato rrethana, Skënderbeu besonte që populli i tij i bashkuar edhe pse në numër i vogël, do të korrtë suksese të shënuara përballë ushtrisë kolosale osmane. Një besim i këtillë e trimëroi Skënderbeun për t'u ngritur aq lartë sa të shpallej për Vigan i përleshjeve ndërmjet Perëndimit e Lindjes. Me këtë vend në historinë e rezistencës shqiptare dhe më gjërë asaj evropiane ndaj pushtimit osmanli, Skënderbeu me të drejt zuri vendin në gjiun e trimave dhe prijësve të Evropës Mesjetare. Gjergj Kastrioti-Skënderbeu, dhe porositë e Kuvendit të Lezhës na ndihmojnë për të vlerësuar fuqinë e kombit tonë dhe për të besuar në të ardhmen e tij edhe më të ndritur. Një porosi të tillë e kishte shprehur edhe Papa Pali VI me rastin e ligjeratës kushtuar 500-vjetorit të vdekjes së Gjergj Kastriotit-Skënderbeut duke thënë: "Zemrat e të gjithëve të zbuten e të hapen për të pranuar këshillat e Perëndisë dhe që e ardhmja e Kombit shqiptar bujar të jetë e denjë për të kaluarën e tij të lavdishme e për atë mision që zoti në këtë shekull e ka shënuar".

Edhe pse rezultatet e Kuvendit të Lezhës dhe luftërat çlirimtare të popullit tonë të udhëhequra me në krye Skënderbeun nuk çuan në një fitore përfundimtare, ato prapëseprapë i vunë bazat për ndërgjegjën e bashkimit dhe të traditës shtetërore të shqiptarëve, popull që krijoi qysh në mesjetë format e veta të organizimit kombëtar, politik e ushtarak, ashtu si edhe popujt fqinjë të Ballkanit, edhe tek ai tradita e tij shtetërore e ka zanafillën në mesin e mesjetës. Traditë kjo e bashkimit politik që u shpreh gjatë kryengritjeve të mëdha shqiptare gjatë shekujve XVI-XVII, u gjallërua sërish nga kapërcyelli i shekullit XVIII. Dhe mbi këtë traditë u mbështetën së fundi në vitet 1878-1881 dhe në fillim të shekullit XX-të, në kushte të reja e më të avancuara, forcat kombëtare, të cilat, duke mposhtur të gjitha vështirësitë, më 1912 themeluan shtetin shqiptar.

Prandaj, mund të rikonkludojmë se Kuvendi i Lezhës, vazhdon të mbetet si model i bashkimit politik e ushtarak të shqiptarëve përballë rrezikut të huaj dhe si Kuvend-Besëlidhjeje që hapi një epokë të lavdishme në historinë tonë kombëtare. Nëse është e saktë thënia se, historia është mësuesja e jetës, ne atëherë në këto fillvite të shekullit XXI, Shekull i Rilindjes sonë Kombëtare, mund të sjellim vlerësimin se, Kuvendi i Lezhës dhe vendimet e tij janë më tepër se mësim.